

Loslaten

Iemand vertelde me over de dood van een vriend, jaren terug. Ze waren gescheiden van elkaar op vakantie, toen zij op een nacht wakker werd door een sterke gedachte aan hem. Eenmaal goed wakker wist ze: 'hij is gestorven'. Die ochtend ging op enig moment de telefoon en werd dit weten dat geen bevestiging nodig had, alsnog bevestigd. Een andere vrouw schreef me over het overlijden van haar vader. Over de nacht daarna, toen ze opeens een intense aanwezigheid ervaarde van hem. Niet als een persoon, niet in gestalte, maar in een vorm van energie en nabijheid – hoe moet je dat omschrijven? En ze wist, dit is mijn vader die mij groet en kracht geeft om verder te gaan. Verhalen van mensen uit ons midden. Hoeveel van deze ervaringen zouden we kunnen verzamelen als ieder die iets dergelijks heeft meegemaakt zich kenbaar zou maken? Ongetwijfeld kun je er vragen bij stellen over autosuggestie of over droomresten die door de dag met je meegaan. Maar dan nog blijven het ervaringen die waar en waardevol zijn voor degene die ze meemaakt. Van grote betekenis ook, juist om verder te kunnen leven. Maar ze laten mensen ook achter met vragen over wat er dan is na de dood. Vertellen deze ervaringen iets van gene zijde?

Stel je voor dat dit ook is wat Maria van Magdala overkwam. Innig bedroefd zit ze bij de groeve waar Jezus' lichaam is neergelegd. Ze rouwt om het overlijden van haar geliefde vriend en leraar, die volgens sommige overleveringen wel meer was dan een geliefde vriend alleen. Het kleurt de intensiteit van haar verdriet. En dan is hij opeens daar, spreekt tot haar en maakt zich zo kenbaar. En zij herkent hem. Hij die dood is, leeft. Dat kan niet, zeggen de wetten van de natuur. Waar de adem stopt is het leven voorbij. Dat kan inderdaad niet, zeggen vele schriftuitleggers, maar het is dan ook symbooltaal, waarmee iets tot uitdrukking gebracht wordt van het wonder dat steeds weer in mensen kan plaatsvinden: dat ze opstaan uit wat hen teneerdrukt of klein houdt. Is daarmee alles gezegd? Of is ook nog te verkondigen dat het paasevangelie méér is dan 'het is maar bij wijze van spreken' aan de ene kant en 'dat kan natuurkundig gezien niet' aan de andere kant. En dat allemaal zonder onze aanspraak op weldenkendheid en gezond verstand te willen verliezen...

Op diverse plaatsen in de bijbel staan verhalen over doden die ten leven worden gewekt. In het eerste, het oude testament staan drie verhalen die je als een soort opwekkingsverhalen zou kunnen lezen: zowel bij de profeet Elia als bij de profeet Elisa sterft de zoon van hun hospita en wekt de profeet de jongen weer tot leven. Ook is er het verhaal van de gestorven man wiens lichaam in het nog open graf van Elisa wordt gelegd. Wanneer zijn lichaam de resten van Elisa aanraken komt hij weer tot leven (1Kon 17, 17-24, 2Kon 4,8 en 2Kon13, 20-21). Wonderlijke verhalen zijn het. Meer uitdrukking van de grootsheid van deze profeten dan dat hiermee gezegd wil worden dat de dood omkeerbaar zou zijn. Uit de oudtestamentische boeken spreekt de visie dat de doden aan het dodenrijk toebehoren, waar eigenlijk niets over gezegd kan en hoeft te worden. Zo verkondigt de joodse traditie nog steeds. Dat staat niet haaks op het visioen, dat hier in de paasnacht nog klonk, waarin de profeet Ezechiël een vallei vol beenderen bekleed ziet worden met vlees en ziet opstaan – want dat is werkelijk een visioen, een droom dat het volk Israel uit de babylonische ballingschap zal herrijzen en zich zal hervinden.

In het nieuwe, het tweede testament staan enkele verhalen meer. Al riepen die verhalen meteen ook weerstand op bij kritische Grieken en verbaasde Joden. Maar net als bij de andere genezingsverhalen worden het dochtertje van Jairus, de weduwe in Naïn, Lazarus de broer van Martha en Maria, en de man die uit het raam valt tijdens de redevoering van Paulus - mensen uit wie het leven geweken leek – bovenal weer teruggehaald naar het leven. Dat leidt tot grote vreugde, én verwondering. Of het nu van blind naar ziend, van verlamd naar lopend, of van dood naar levend is, de omkering van wat onmogelijk leek is een terugkerende formule in alle evangelieën. Steeds ligt het zwaartepunt bij het leven, niet bij de dood. Met als hoogtepunt natuurlijk het verrijzenisverhaal van Jezus. Dat is bij uitstek de wereld op zijn kop. Waar al die andere verhalen de functie hadden om

Jezus' macht en kracht te schilderen: hier is het niet meer in zijn handen. Hem werd alle macht en kracht ontnomen, hangend aan dat kruis. Dit is het verhaal van met lege handen staan, van onmacht en einde. Daarin komt dan een ondenkbare wending op de derde dag. Maria de Magdeleense ziet hem. En hij, Jezus spreekt tot haar, als levende voorbij het lijden, als opgestane uit de dood.

Zij wil hem vastgrijpen, omhelzen ongetwijfeld, tegen zich aandrukken om nooit meer los te laten. Maar Jezus zegt: 'houd mij niet vast.' Woorden die vooral bekend werden in het latijnse *Noli me tangere*. Raak mij niet aan. In het oorspronkelijke grieks staat er *mè mou haptou*. U herkent er waarschijnlijk de haptonoom al in, die met aanraking werkt, en afstand en nabijheid. Het werkwoord *hapto* heeft een breed scala van betekenissen als zich vasthechten, vasthouden aan, beetpakken en zich meester maken van. In alle betekenissen gaat het om iets dat zich moeilijk weer laat losmaken. Terwijl dat nu juist lijkt te zijn wat Jezus bedoelt: laat me los. Laat me los, want het gaat niet om mij. Laat me los, want ik ben hier wel, maar dat is tijdelijk, ik ben nog onderweg, aan het opstijgen naar mijn Vader. Laat me los, want het gaat niet om mijn persoon maar om wat ik jullie geleerd heb. De boodschap. Het Koninkrijk van God. Omarm die, bind die als een teken op uw hand, draag die als een zegel op je hart...U begrijpt wat ik bedoel: als dan toch niet helemaal duidelijk is hoe het historisch gebeurde, maar eerder gaat om het peilen van wat bedoeld kan zijn, dan moeten we concluderen dat ook deze tekst ons terug verwijst naar het leven. Met de rug naar het graf is Maria gaan staan. Zij keerde zich om, naar achteren, toen zij degene die ze voor de tuinman hield, hoorde. Ze moest zich omdraaien om nieuw perspectief te krijgen, van de dood af. En daarbovenop: na de herkenning stuurt Jezus haar op pad. Weg van graf en dood, naar de anderen. Om te verkondigen wat haar overkwam: een aanraking die geen aanraking was, een ontmoeting die meer een verschijning was. Maar het is genoeg voor haar. Geen gepieker over wat hier nu gebeurde, geen vragen over gene zijde, maar een ervaring om blij van te worden weten dat zij verder kon, ondanks het gemis. Innerlijk raakte zij gesterkt en nam het leven weer op.

Die drie woordjes 'houd mij niet vast' zijn een innig pleidooi voor het leven dat hier op aarde aan ons en met ons en door ons gebeurt. Daarmee zeggen ze onvermijdelijk ook dat de doden hun eigen weg te gaan hebben. Terug naar de Vader, opstijgend naar het licht, of wat je ook denkt over na het sterven. In ieder geval is het waar wij levenden nog niet zijn. Het is niet de kern van het paasverhaal, net als bij die andere verhalen van ingrijpende omkeringen. Want de Schrift verwijst naar het leven terug. Overwonnen wordt steeds de dood zoals die zich in het leven kan aandienen. Zoals Jan Nieuwenhuis in zijn commentaar op het Johannesevangelie schrijft: erger dan het einde van bloedsomloop en hartslag, is een leven zonder hoop. Die duisternis van ineengestorte dromen en perspectieven, van verlamming en apathie. (ontleend aan Jan Nieuwenhuis, het laatste evangelie p 172 1^e uitgave). Juist die doden worden met de opwekking van Jezus uit het graf een weg ten leven gewezen.

En wat er dan met een gestorvene gebeurt? We weten het niet. Maria zag, zoals sommige anderen ook nu nog zien of ervaren. Het roept een vermoeden wakker dat een mens in hoogst ondenkbare vorm verder leeft. Zonder alles wat een mens beperkt en bindt aan de aarde. Daar hebben wij geen woorden voor. Ook geen beelden. Hooguit poezie en verhalen. Iets met licht misschien, wie kan het weten? Maar ik geloof daarin, zonder bewijzen, zonder stelligheid of behoefte het zeker te weten, maar tastend en vermoedend – juist omdat de bijbelverhalen ons zeggen dat bij God niets onmogelijk is. Vorige week zondag (Pasen) zongen we met z'n allen hartstochtelijk 'De steppe zal bloeien'. En dan raakt me, zoals altijd, dat ene zinnetje: 'dode dode sta op'. Dan gebeurt het toch? Dat je aangeraakt wordt in alle matheid en zwaarte, en uitgedaagd om het leven te omarmen. En ook aangeraakt in een vermoeden dat het leven groter is dan de dood. Dat God groter is dan wij kunnen denken en ons soms tegemoet komt en inbreekt in ons leven.

Mirjam Wolthuis

Gelezen: Johannes, 20, 11-18